

РЕТРОСПЕКТИВА АНАЛІЗУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ТА ЙОГО КРЕАТИВНОЇ СКЛАДОВОЇ

*В. І. Юденко, аспірант, Yudenko.v.i@nmu.one, <https://orcid.org/0000-0001-7118-9128>,
НТУ «Дніпровська політехніка»*

Методологія дослідження. У процесі дослідження ретроспективи аналізу інтелектуального капіталу та його креативної складової було застосовано такі загальнонаукові методи, як: наукової абстракції – при встановленні сутності поняття «інтелектуальний капітал», історичного і логічного – при дослідженні розгортання процесу наукового пошуку у сфері дослідження феномену «капітал» і виокремлення його форм, а також методу групування – при виокремленні етапів еволюції поглядів на інтелектуальний капітал.

Результати. У статті проведено ретроспективний аналіз еволюції поглядів на інтелектуальний капітал, а також на існуючі підходи до його визначення і класифікації. З огляду на теоретико-методологічні підходи до дослідження цієї категорії виокремлено етапи еволюції наукової думки у її вивченні. Увагу акцентовано на тому, що категоріальне оформлення поняття «інтелектуальний капітал» відбувалося через розвиток уявлень про власне капітал класичної політичної економії і марксизму, важливість інвестування в робочу силу неокласичного підходу та теорію людського капіталу Т. Шульца і Г. Беккера.

Розглянуто сутність інтелектуального капіталу, показано його місце серед усіх інших форм капітальних активів. Продемонстровано роль, яку виконує інтелектуальний капітал в діяльності сучасних підприємств (мікрорівень) і функціонуванні креативної економіки (макрорівень).

Новизна. Новизною даного дослідження може вважатися виділення етапів еволюції наукового розроблення категорії «інтелектуальний капітал», що ґрунтується на застосуванні методологічного критерія.

Практична значущість. Результати дослідження мають як теоретичне, так і практичне значення. Розуміння історичного контексту вивчення інтелектуального капіталу дозволяє усвідомити етапність і спадкоємність економічних ідей, а також зміну методологічних підходів у дослідженні певних явищ і процесів. З практичної точки зору знання закономірностей розвитку капіталу через виокремлення його історично зумовлених форм є корисним для ефективного управління компаніями і досягнення керівництвом економічних цілей.

Ключові слова: капітал, форми капіталу, людський капітал, інтелектуальний капітал, креативна економіка, еволюція поглядів.

Постановка проблеми. Трансформація економіки до постіндустріальної стадії викликала зрушення у всіх сферах функціонування суспільства. Використання традиційних ресурсів і звичних моделей ведення бізнесу відійшло у минуле. Натомість на передній план вийшли принципово нові фактори виробництва, а саме: знання та інформація. У їх продукуванні головну роль відіграє наука, яка є соціальним інститутом і, водночас, результатом діяльності людей. Саме тому головною економічною цінністю в постіндустрі-

альну епоху виступає людина та її розвиток, а наука розглядається тут у ролі джерела найбільш повного задоволення суспільних потреб, реалізації творчого потенціалу особи. Поряд з цим технічний прогрес як результат упровадження наукових досягнень сприяє вивільненню людини із безпосереднього процесу виробництва, що, по-перше, висуває нові вимоги до робочої сили, адже саме виробництво стає більш творчим, інтелектуальним процесом, а, по-друге, праця

завдяки своєму творчому характеру стає джерелом задоволення потреби особи в самореалізації [1, с.57].

Усе це трансформує характер знань, навичок, талантів та ноу-хау людей на робочому місці. Сучасний глобальний інформаційний ринок вимагає іншого типу працівника, з новими компетенціями та інтелектуальною спроможністю, що сприяють системному та критичному мисленню в технологічно орієнтованому середовищі [2]. Відповідно, щоб державні та приватні установи досягли успіху в новій економіці, вони мають інвестувати в науку і розвивати інтелектуальний капітал.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість знань як стратегічного активу визнавалася ще з давніх часів – давньоєгипетська та грецька цивілізації представляють перші свідчення кодифікації знань з метою їх використання завдяки впровадженню національних бібліотек та навчальних закладів. У середньовіччі з'явилися перші університети, а в Новий час прогрес суспільства пов'язувався з прогресом людського розуму. Економісти-класики почали вести мову про важливість забезпечення спроможності працівників продукувати багатство, а у межах неокласичної теорії з'явилися перші спроби дослідити роль інвестицій в людину.

Питання, пов'язані з інтелектуальним капіталом, почали підійматися в економічній науці наприкінці XX століття, коли масово почали упроваджуватися у виробництво нові постіндустріальні технології. Ідеї щодо появи інтелектуального капіталу належать П. Друкеру, який у своєму описі посткапіталістичного суспільства підкреслив його роль у становленні суспільства, в якому домінують знання та інформація. Такі вчені, як Л. Едвінсон та М. Мелоун, Т. Стюарт, Р. Холл та інші, підкреслюючи вирішальний вплив людського капіталу на економічні процеси, намагалися проаналізувати умови ефективного застосування наявних навичок та вмінь персоналу організації на її кінцеві результати. [3 – 4].

Серед вітчизняних дослідників проблемами інтелектуального капіталу займаються В. Геець, який визначає роль складових інтелектуального капіталу що у підвищенні ринкової вартості компанії [5]; О. Кендюхов,

який виділив три підходи до формулювання визначення цієї категорії [6]; О. Грішнова, яка вивчає взаємодію людського, соціального і інтелектуального капіталів [7]; Ю. Пилипенко та Ю. Дубей, які виокремлюють інноваційний інтелектуальний капітал та досліджують його роль у техніко-технологічному розвитку [8; 9]. Тим не менш, як у зарубіжній, так і вітчизняній економічній теорії відчувається нестача досліджень розвитку поняття інтелектуального капіталу в історичному розрізі, що є важливим для розуміння його сутності і ролі у становленні й розвитку економіки знань.

Формулювання мети статті. Метою даної статті є розгляд еволюції поглядів на інтелектуальний капітал, а також на існуючі підходи до його визначення і класифікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «капітал» з'являється у науковому дискурсі економічної науки наприкінці XVII століття. Вперше його почали використовувати представники класичної політичної економії. На ранньому етапі її розвитку представник школи фізіократів Ф. Кене пов'язав капітал з сировиною, матеріалами, джерелами існування робітників, будівлями, худобою, насінням, інструментами, які використовуються у сільському господарстві.

Розглядаючи структуру останньої, вчений поділив капітал на дві частини: первісні й щорічні аванси, започаткувавши, тим самим, підхід розглядати капітальні ресурси з точки зору їх функціонального призначення. У подальшому А. Сміт продовжив цю лінію досліджень і розглядав капітал як запаси, що поділяються на основний і обіговий. Причому, науковець звернув увагу на те, що «...однією із частин капіталу є корисність талантів, що придбані жителями країни» [10].

У творчості Д. Рікардо ми вбачаємо майже такі самі погляди, оскільки мислитель вважає капітал тією частиною багатства країни, яка використовується у виробництві й формується із їжі, одягу, інструментів, сировинних матеріалів, машин та інших засобів, необхідних для приведення праці у дію. Розглядаючи капітал переважно як запаси, економісти-класики, тим не менш, почали говорити про нього в соціальному контексті. Зокрема, А. Сміт визначає капітал ще й як вар-

тість, що зростає завдяки експлуатації робітників, а також як силу, що стоїть над працею.

Саме цей підхід набув подальшого розвитку в працях К. Маркса. Останній представив капітал як вартість, що створює додаткову вартість через експлуатацію найманої праці і відображає виробничі відносини капіталістичної стадії розвитку суспільства. Для того, щоб розкрити механізм створення додаткової вартості, К. Маркс поділяє капітал не тільки на основний і обіговий, як це робили його попередники, але й виділяє в ньому постійну і змінну частини. Перша тлумачиться як така, що використовується у виробництві один раз і повністю переносить свою вартість на створюваний продукт, а друга – як така, що витрачається на робочу силу.

За такого поділу робітники постають складовою змінної частини капіталу, а отже, розглядаються як чинник зростання останнього. Отже, класична школа політичної економії і марксизм можуть бути об'єднані у межах періоду, в якому з'явилася категорія «капітал», були надані перші його визначення, здійснено структурування, завдяки якому робітники стали тлумачитися як активна частина капіталу, відповідальна за його самозростання.

Другий етап у розвитку поглядів на інтелектуальний капітал варто пов'язати із здобутками неокласичної теорії. Саме у межах цього напрямку економічної науки формуються концептуальні підходи, згідно з якими визнається важливим інвестування в людину, що стало основою для виникнення теорій людського капіталу.

А. Маршалл, фундатор неокласичної теорії, базуючись на дослідженнях капіталу економістів-класиків і представників маржиналізму (О. Бем-Баверк, У. Джевонс), вперше на глибокому теоретичному рівні почав вести мову про важливість інвестицій в людину. Науковець стверджував, що «...майже кожне відоме історії застосування терміну «капітал» більш-менш близько відповідає паралельному застосуванню терміну «дохід». Відповідно, існує вже стала традиція, за якої термін «капітал» вживається тоді, коли мова йде про фактори виробництва, а термін «багатство» тоді, коли маються на увазі результати виробництва у формі предметів споживання і

речей, володіння якими приносить задоволення» [11, с. 30–32].

Вважаючи людину одним із головних факторів виробництва, А. Маршалл вказував, що «...капітал людини визначається як та частина її багатства, яку вона виділяє для отримання доходу у формі грошей», у тому числі й та, яку вона використовує з цією ж метою ...у своєму підприємстві» [11, с. 26–27]. А. Маршалл також веде мову про нематеріальні блага людини, які формуються із двох складових. До першої складової відносяться притаманні людині якості – ділові здібності, фахова майстерність тощо. Всі ці блага знаходяться у самій людині і тому називаються внутрішніми. До другої складової входять ті блага, які називаються зовнішніми, тому що вони охоплюють відносини, сприятливі одночасно і для певної людини, і для інших людей. Приклади таких відносин слід шукати у репутації та ділових зв'язках торговців та осіб вільних професій. Таким чином, у творчості А. Маршалла вбачається наближення до розуміння сутності категорії «людський капітал», яка безпосередньо буде уведена у науковий обіг Т. Шульцем і розвинута Г. Беккером.

Т. Шульц в роботі «Інвестиції в людський капітал» (1961) звернув увагу на існування взаємозв'язку між освітнім рівнем населення та його здатністю використовувати інформацію й технології. Використовуючи дані про вартість одного року навчання на кожному рівні освіти (з урахуванням втрачених заробітків), вчений здійснив першу спробу оцінки освітнього капіталу як інтелектуального потенціалу суспільства.

Т. Шульц дійшов висновку, що добуток цієї суми й кількості людино-років освіти, нагромаджених населенням за певний період часу, складає освітній капітал суспільства. Згідно його розрахунків, освітній капітал, втілений у населенні в 1969 році, складав 1307 млрд. дол.; освітній капітал, втілений у робочій силі – 873 млрд. дол., а відтворювальне матеріальне багатство – 1617 млрд. дол. [12, с.78]. З цього було зроблено висновок, що покращення добробуту людей залежить не стільки від землі та техніки, скільки від знань, якими вони володіють.

Г. Беккер у своїй книзі «Людський капітал: теоретичний та емпіричний аналіз»

(1964) провів дослідження взаємозв'язку між інвестуванням в освіту та доходами громадян. Для цього вчений від довічних заробітків тих, хто закінчив коледж, відняв довічні заробітки тих працівників, які закінчили лише середню школу. У статті витрат на навчання Г. Беккер виділив як важливий елемент «втрачені заробітки», тобто дохід, недоотриманий студентами за роки навчання, що фактично вимірює вартість часу, витраченого на формування людського капіталу [13, с.81]. Порівняння витрат на набуття освіти й вигід від цього дозволило визначити рентабельність вкладень у розвиток людини.

За рахунками Г. Беккера, у США віддача від набуття вищої освіти становить 10–15%, що перевищує показники прибутковості більшості фірм. Відправним пунктом для Г. Беккера слугувало уявлення, що при вкладенні своїх засобів у підготовку й освіту студенти та їх батьки поводяться раціонально, порівнюючи відповідні витрати та вигоди. Вчений також намагається «скорегувати більш високі заробітки більш освічених людей з урахуванням того, що вони володіють кращими здібностями: у них вище коефіцієнт інтелектуальності (IQ)» [13, с.593]. Таким чином, на другому етапі закладаються основи дослідження людини як носія певних навичок і здібностей і з'являється категорія «людський капітал».

Разом із розповсюдженням нових технологій починає змінюватися виробничий процес і, передусім, через комплексну механізацію й автоматизацію виробничих процесів. Проривні технології зменшують частку важкої фізичної праці у виробництві, сприяють зростанню попиту на розумову працю і вимагають все більшої кількості висококваліфікованих працівників з вищою освітою.

Цей процес посилюється разом із перетворенням сфери послуг на домінуючу і становленням креативної економіки. Остання для свого ефективного функціонування потребує таких спеціалістів, як науковці, інженери, люди творчих професій тощо. Домінуючою стає творча праця, яка є відображенням вищого ступеня розвитку трудових відносин і є внутрішньою потребою людини. За таких умов розвиток людини, її фізичних і розумових здібностей досягає рівня, коли творчість, творче ставлення до роботи стає органічною

потребою для людини, способом її життєдіяльності [14].

Оскільки будь-яка творчість – це інтелектуальна діяльність, що спрямована на нових знань людини, то цілком об'єктивно виникає потреба у її дослідженні. Відтак, у науковому дискурсі економічної науки виникає нова категорія – «інтелектуальний капітал». Саме з її появою починається етап власне розвитку ідей про сутність останнього, його структуру і суспільну роль.

Одним із перших науковців, хто звернув увагу на важливість інтелектуальних здібностей працівників, був П. Друкер, який вперше увів термін «knowledge worker» (працівник знань) у 1959 році у своїй книзі «Орієнтири завтрашнього дня». Саме у цій роботі вчений описав перехід від фізичної праці до трудової діяльності, що базується на застосуванні знань та інформації.

У цій та більш пізніх своїх працях П. Друкер переконливо довів, що традиційні фактори виробництва, такі як земля, праця та фінансові ресурси поступово відходять на другий план, а першість отримує доступ до інформації та управління знаннями. Отже, у суспільстві відбуваються значні зміни, ключовою характеристикою яких є домінування знання та вимога високої кваліфікації працівників. Останні вже не виконують рутинну роботу, характерну для індустріального суспільства, а зосереджують свої зусилля на генерації нових ідей, навчанні та застосуванні нових знань на практиці.

Поряд з цим П. Друкер звертає увагу на роль інтелектуальних чеснот, які, на його думку, є джерелом критичного та творчого мислення працівників. Такі риси, як розсудливість, ефективність, досконалість, чесність та правдивість вважаються інтелектуальними чеснотами працівника знань, тоді як практична мудрість, відповідальність, співпраця та мужність розглядаються як складові його морального характеру. Поеднання цих рис створює, за П. Друкером, можливості ефективно працювати в новій економіці, заснованій на знаннях [15].

Ф. Махлуп у своїй роботі «Виробництво і розподіл знань у США» (1962) використав термін «індустрія знань», виділивши в ній такі сектори інформаційної діяльності, як: освіта, наукові дослідження та розробки,

засоби масової інформації, інформаційні технології та інформаційні послуги. За підрахунками Ф. Махлупа, близько 29% ВВП США за 1959 рік припадало саме на ці сектори економіки. Звідси вчений зробив висновок, що у сучасному йому суспільстві відбувається перехід від домінування фізичної праці до праці розумової, що, своєю чергою, змінює вимоги до працівників [16].

Надалі цю проблему розглядав американський економіст Дж. Гелбрейт. Вчений звернув увагу на ті зміни у суспільстві, які виникли внаслідок запровадження нових технологій і які сприяли становленню нового індустріального суспільства. Саме Дж. К. Гелбрейт вперше використав термін «інтелектуальна дія» у 1969 році в листі до М. Калєцького.

На думку Дж. Гелбрейта, у суспільстві, яке приходить на зміну попереднім епохам, набуває важливості не просто статичне знання, а активний економічний процес, у якому відбувається динамічне поєднання інтелекту, дії та нематеріальних активів, що перетворюється на економічну цінність та конкурентну перевагу. За таких умов цінність починає мігрувати від традиційних фізичних та фінансових активів (таких як машини або грошовий капітал) до нематеріальних, заснованих на знаннях. Важливим у тлумаченні інтелектуального капіталу Дж. Гелбрейтом є проведення різниці між чистим інтелектом або просто мисленням і власне інтелектуальним капіталом. Останній являє собою застосування знань для практичних цілей, таких як створення інновації або оптимізація операційного процесу [17].

Таким чином, завдяки напрацюванням П. Друкера, Ф. Махлупа та Дж. Гелбрейта у поле економічної науки увійшло розуміння нового виду капітальних благ, пов'язаного з інтелектом. Однак перше визначення поняття «інтелектуальний капітал» сформував американський журналіст і редактор журналу «Fortune» Т. Стюарту, який стверджував, що «...діяльність кожного підприємства залежить від патентів, процесів, управлінських умінь, технології, інформації про споживачів і постачальників, а також досвіду. Такі поєднані знання створюють інтелектуальний капітал. Це сума всіх знань, якими володіє кожна людина в організації, яка дає фірмі конку-

рентну перевагу на ринку» [4].

У подальших дослідженнях Т. Стюарт поглиблює розуміння цього явища, виділяючи його ключові складові: людський капітал (знання, досвід, управлінські компетенції), структурний капітал (технологічні рішення, організаційні процедури, патентні розробки) та споживчий капітал (взаємодія з клієнтами, постачальниками й іншими стейкхолдерами). Попри те, що Т. Стюарт не був професійним економістом, запропоноване ним визначення отримало поширення в академічних колах та стимулювало подальший розвиток досліджень інтелектуального капіталу.

Поряд з класичним визначенням структури інтелектуального капіталу найбільшого поширення в економічній науці набув підхід Е. Брукінг, в якому інтелектуальний капітал поділяється на чотири елементи, а саме: ринкові активи, людські активи, інтелектуальна власність та інфраструктурні активи. Під ринковими активами авторка розуміє нематеріальні активи організації, розглянуті з урахуванням їхньої ринкової значимості (наприклад, бренд компанії). Людські активи поєднують досвід, навички та знання всього персоналу організації. Інтелектуальна власність є авторськими правами організації, патентами, ліцензіями тощо. Інфраструктурні активи – це усі ті активи, за допомогою яких здійснюється управління організацією, комунікації між співробітниками та відділами; до цього активу також входить корпоративна культура та бази даних.

Отже, у найбільш відомих підходах до структурування капіталу є певна різниця, яка, однак, не створює серйозних суперечностей при аналізі його форм. Так, структура інтелектуального капіталу, представлена Т. Стюартом, складається з трьох елементів: людського, структурного та споживчого капіталів. У той же час, людський та структурний капітали відповідають людським та структурним активам, запропонованим Е. Брукінг, а споживчий капітал є відносинами між організацією, споживачами, постачальниками, кредиторами, власниками. Оскільки інтелектуальний капітал генерується людьми, то його первинним компонентом виступає саме людський капітал. Тому згідно Е. Брукінг інтелектуальний капітал постає як «термін для

позначення об'єднаних нематеріальних активів» [18, с.23].

Поряд із дослідженнями, присвяченими визначенню сутності інтелектуального капіталу та його структури, особливу роль у розвитку теоретичних засад цієї теорії відіграли дослідження групи шведських учених під керівництвом К. Свейбі. Вони були спрямовані на розроблення методів вимірювання та оцінювання нематеріальних активів підприємств, що функціонують на основі знань. У моделі К. Свейбі персонал представлено єдиним основним фактором торгівлі, а всі інші активи та структури компанії, що мають матеріальну або нематеріальну природу, виступали результатом продуктивності робочої сили [19].

Саме завдяки цим напрацюванням, а також роботам інших дослідників, теорія інтелектуального капіталу поступово сформувалася як важливий напрям мікроекономічного аналізу.

У подальшому дослідження інтелектуального капіталу почали поступово виходити на макроекономічний рівень розвитку економіки. Ця віха еволюції теорії започатковує четвертий етап еволюції теорії інтелектуального капіталу. На цьому етапі вагомий внесок зробив Л. Едвінсон – перший директор з інтелектуального капіталу компанії «Skandia AFS». У своїх роботах він визначав інтелектуальний капітал як сукупність знань, досвіду, технологій, взаємозв'язків із клієнтами та професійних навичок, що забезпечують конкурентні переваги організації.

Поєднуючи теоретичні розробки з практичним досвідом, дослідник згодом розширив це бачення, акцентуючи увагу на управлінні знаннями та розглядаючи інтелектуальний капітал як ресурс, здатний трансформуватися у економічну вартість. Надалі, у спільних роботах із М. Мелоуном, він використовував метафору дерева, підкреслюючи, що інтелектуальний капітал є «кореневою системою» організації, тобто прихованою основою її розвитку, яка включає знання, практичний досвід, технології, ділові зв'язки та професійні вміння.

Л. Едвінсон і М. Мелоуна запропонували свій підхід до поділу структурного капіталу як однієї із складових інтелектуального

капіталу. Вчені дійшли висновку, що структурний капітал формується із двох частин: організаційного і клієнтського капіталів. Організаційний капітал, на думку авторів, формується, з одного боку, інноваційний капітал, який представлено у вигляді інтелектуальної власності та інших складових, які використовуються при впровадженні нових продуктів і послуг і, з іншого – процесний капітал, що охоплює усі види процесів, процедур і принципів, які підтримують ефективність виробництва товарів та надання послуг. Таким чином, на думку дослідників, «структурний капітал найкраще можна описати як втілення, розширення можливостей і підтримку інфраструктури людського капіталу» [20, с.45]. Такий підхід дозволив більш глибоко аналізувати вплив інтелектуального капіталу як на бізнес-моделі, так і на розвиток суспільства, зосереджуючи увагу на функціональних можливостях його складових.

Висновки. У результаті проведеного дослідження з'ясовано, що еволюція поглядів на інтелектуальний капітал пройшла триваллий шлях розвитку, у межах якого можна виділити чотири історичні етапи. Перший етап пов'язаний із формуванням уявлень про капітал та його структуру, визначення ролі працівників у зростанні продуктивності капітальних активів (класична політична економія і марксизм).

Другий етап поєднує ті напрацювання неокласичного напрямку економічної думки, в яких підіймалися питання важливості інвестицій в освіту й підвищення кваліфікації працівників, а також було сформовано концепцію людського капіталу (А. Маршалл, Г. Бекер, Т. Шульц). На третьому етапі створюється теоретико-методологічне підґрунтя виокремлення власне категорії «інтелектуальний капітал» (П. Друкер, Ф. Махлуп, Дж. Гелбрейт). І, на сам кінець, четвертий етап є періодом категоріального оформлення поняття «інтелектуальний капітал». Протягом цього періоду визначається сутність останнього, досліджуються його складові, а також визначається вплив на ефективність функціонування бізнесу й усієї економіки (Т. Стюарт, Е. Брукінг, К. Свейбі, Л. Едвінсон, М. Мелоун).

Загалом зарубіжні вчені, підкреслюючи

визначальну роль людини в економіці, приділяючи значну увагу дослідженню умов ефективного використання знань, навичок і компетенцій персоналу для досягнення цілей організації.

Література

1. Пилипенко Г.М., Федорова Н.Є. Наука як фактор соціально-економічного розвитку суспільства: монографія. Дніпро: НТУ «ДП», 2020. 213 с.
2. Pylypenko, H., Fedorova, N., Lytvynenko, N., Pylypenko, Yu. Breakthrough technologies of social transformations: devising an identification methodology. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 2025. Vol. 2. №13(134). Pp. 15-27. <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2025.326555>.
3. Edvinsson L., Malone N. Intellectual capital: Realizing your company's true value by finding its hidden brainpower, New York: Harper Business. 1996. 150 p.
4. Stewart T. The wealth of knowledge: Intellectual capital and the twentyfirst-century organizations. N. Y. : Doubleday Business. 2001. 400 p.
5. Україна у вимірі економіки знань [за ред. акад. НАН України В. М. Гєєць; Інститут економіки та прогнозування НАН України]. К.: «Основа», 2006. 592 с.
6. Кендюхов О.В. Ефективне управління інтелектуальним капіталом: монографія. Донецьк: ДонУЕП, 2008. 363 с.
7. Грішнова О.А. Людський, інтелектуальний і соціальний капітал України: сутність, взаємозв'язок, оцінка, напрями розвитку. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2014. № 1. С. 34-40.
8. Pylypenko Yu., Prokhorova V., Halkiv L., Koleshchuk O., Dubiei Yu. (2022). Innovative intellectual capital in the system of factors of technical and technological development. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, №6, Pp. 181-186. <https://doi.org/10.33271/nvngu/20226/181>
9. Пилипенко Ю.І. Технологічна структура національної економіки України та стратегія її реформування. *Економіка і держава*. 2009. Випуск 12. С. 22-24.
10. Сміт А. Дослідження про природу та причини добробуту націй :пер. з англ. О. Васильєвої, М. Межевікіної, А. Малівського. К.: Port Royal, 2001. 594 с.
11. Принципи економічної науки : [реферат підручника А. Маршалла] К.: АДС «УМКЦентр», 2001. 211 с.
12. Schultz T. Investment in Human Capital. *The American Economic Review*. 1961. Vol. 51, № 1. Pp. 1-17.
13. Becker G. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education. 2-ed. Chicago University of Chicago Press. 1980. 268 p.
14. Прушківська Е.В. Роль законів архітектури у формуванні секторальної структури. *Економічний вісник НГУ*. 2013. № 2 (42). С. 21-28.
15. Turriago-Hoyos A., Thoene U., Arjoon S. Knowledge Workers and Virtues in Peter Druckers Management Theory. *SAGE Open*. 2016. № 6 (1). Pp. 1-

9. <https://doi.org/10.1177/2158244016639631>.

16. Machlup F. The Production and Distribution of Knowledge in the United States. Princeton University Press. 1962. 436 p.

17. Meihami, H., Meihami, B., Varmaghani, Z. Role of Intellectual Capital on Firm Performance (Evidence from Iranian Companies). *International Letters of Social and Humanistic Sciences*, 2013. №12. Pp. 43-50. <https://doi.org/10.18052/www.scipress.com/ilshs.12.43>

18. Brooking A. Intellectual Capital: Core Asset for the Third Millennium Enterprise. New York: International Thomson Business Press, 1996. 214 p.

19. Sveiby K. The Intangible Assets Monitor. *Journal of Human Resource Costing & Accounting*. 1997. №. 2 (1). Pp.73-97.

<https://doi.org/10.1108/eb029036>

20. Edvinsson L., Malone M. Kapitał intelektualny. Poznaj prawdziwą wartość swego przedsiębiorstwa odnajdując jego ukryte korzenie. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN. 2001. 150 p.

References

1. Pylypenko, H.M., & Fedorova, N.Ye. (2020). *Nauka yak faktor sotsialno-ekonomichnoho rozvytku suspilstva*. Dnipro: NTU «DP».
2. Pylypenko, H., Fedorova, N., Lytvynenko, N., & Pylypenko, Yu. (2025). Breakthrough technologies of social transformations: devising an identification methodology. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, Vol. 2, 13(134), 15-27. <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2025.326555>.
3. Edvinsson, L., & Malone, N. (1996). *Intellectual capital: Realizing your company's true value by finding its hidden brainpower*, New York: Harper Business. 1996. 150 p.
4. Stewart, T. (2001). *The wealth of knowledge: Intellectual capital and the twentyfirst-century organizations*. N. Y. : Doubleday Business.
5. Heyets, V.M. (Ed.). (2006). *Ukrayina u vymiri ekonomiky znan*. Instytut ekonomiky ta prohnzuvannia NAN Ukrayiny. Kyiv: «Osnova».
6. Kendyukhov, O.V. (2008). *Efektivne upravlinnia intelektualnym kapitalom*. Donetsk: DonUEP,
7. Hrishnova, O.A. (2014). *Liudskyy, intelektualnyy i sotsialnyy kapital Ukrayiny: sutnist, vzayemoviazok, otsinka, napriamy rozvytku*. Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka, (1), 34-40.
8. Pylypenko, Yu., Prokhorova, V., Halkiv, L., Koleshchuk, O., & Dubiei, Yu. (2022). Innovative intellectual capital in the system of factors of technical and technological development. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, (6), 181-186. <https://doi.org/10.33271/nvngu/20226/181>
9. Pylypenko, Yu.I. (2009). *Tekhnolohichna struktura natsional'noyi ekonomiky Ukrayiny ta stratehiya yiyi reformuvannya*. *Ekonomika i derzhava*, Issue 12, 22-24.
10. Smit, A. (2001). *Doslidzhennya pro pryrodu ta prychyny dobrobutu natsiy*. (O. Vasyliieva, M. Mezhevikina, 7 A. Malivskyy, Trans.). Kyiv: Roht Roual.
11. Pryntsypy ekonomichnoyi nauky: [Referat pidruchnyka A. Marshalla]. (2001). Kyiv: ADS «UMKTsentr».

12. Schultz, T. (1961). Investment in Human Capital. *The American Economic Review*, Vol. 51, (1), 1-17.
13. Becker, G. (1980). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education*. 2-ed. Chicago University of Chicago Press.
14. Prushkivska, E.V. (2013). Rol zakoniv arkhitektoniky u formuvanni sektoralnoyi struktury. *Ekonomichnyy visnyk NHU*, 2(42), 21-28.
15. Turriago-Hoyos A., Thoene U., Arjoon S. Knowledge Workers and Virtues in Peter Druckers Management Theory. *SAGE Open*. 2016. № 6 (1). Pp. 1-9. <https://doi.org/10.1177/2158244016639631>.
16. Machlup, F. (1962). *The Production and Distribution of Knowledge in the United States*. Princeton University Press.
17. Meihami, H., Meihami, B., & Varmaghani, Z. (2013). Role of Intellectual Capital on Firm Performance (Evidence from Iranian Companies). *International Letters of Social and Humanistic Sciences*, (12), 43-50. <https://doi.org/10.18052/www.scipress.com/ilshs.12.43>
18. Brooking, A. (1996). *Intellectual Capital: Core Asset for the Third Millennium Enterprise*. New York: International Thomson Business Press.
19. Sveiby, K. (1997). The Intangible Assets Monitor. *Journal of Human Resource Costing & Accounting*, 2(1), 73-97. <https://doi.org/10.1108/eb029036>
20. Edvinsson, L., & Malone, M. (2001). *Kapitał intelektualny. Poznaj prawdziwą wartość swego przedsiębiorstwa odnajdując jego ukryte korzenie*. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN.

RETROSPECTIVE ANALYSIS OF INTELLECTUAL CAPITAL AND ITS CREATIVE COMPONENT

V. I. Yudenko, Post-graduate Student, Dnipro University of Technology

Methods. In the process of studying the retrospective analysis of intellectual capital and its creative component, the following general scientific methods were applied: scientific abstraction – when establishing the essence of the concept of «intellectual capital», historical and logical – when studying the development of the process of scientific research in the field of studying the phenomenon of «capital» and identifying its forms, as well as the grouping method – when identifying the stages of evolution of views on intellectual capital.

Results. A retrospective analysis of the evolution of views on intellectual capital, as well as existing approaches to its definition and classification, are conducted in the article. Given the theoretical and methodological approaches to the study of this category, the stages of the evolution of scientific thought in its study are highlighted. The essence of intellectual capital is considered, its place among all other forms of capital assets is shown. Attention is focused on the fact that the categorical formulation of the concept of «intellectual capital» occurred through the development of ideas about the capital of classical political economy and Marxism, the importance of investing in labor force of the neoclassical approach and the theory of human capital of T. Schultz and G. Becker. The role of intellectual capital in the activities of modern enterprises (micro level) and the functioning of the creative economy (macro level) is demonstrated.

Novelty. The novelty of this study can be considered the allocation of stages of evolution of the scientific development of the category of «intellectual capital», which is based on the application of methodological criterion.

Practical value. The results of the study have both theoretical and practical significance. Understanding the historical context of the study of intellectual capital allows us to realize the stages and continuity of economic ideas, as well as the change in methodological approaches in the study of certain phenomena and processes. From a practical point of view, knowledge of the patterns of capital development through the isolation of its historically determined forms is useful for effective management of companies and the achievement of economic goals by management.

Keywords: capital, forms of capital, human capital, intellectual capital, creative economy, evolution of views.

Стаття надійшла до редакції 10.05.26 р.

Прийнята до публікації 27.05.26 р.

Дата публікації 30.06.26 р.